

Sak KM 10/96: FORBRUK OG RETTFERD

VEDTAK:

1. Kirkemøtet ønsker at vedlagte brev blir sendt ut til alle menigheter i Den norske kirke med oppfordring til å bruke dette på tjenlige måter.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet utarbeide et gudstjenesteforslag, bygd på elementer fra dette brevet, og sende det ut som optakt til pilegrimsåret 1997.
3. Kirkemøtet vil oppfordre Kirkerådet til å gjøre dette brevet kjent for kristne organisasjoner, naturvernorganisasjoner, politiske grupperinger og andre aktuelle samarbeidspartnere.
4. Kirkemøtet ber de sentralkirkelige råd, men også bispedømmerådene og menighetsrådene, å følge opp de utfordringene som er beskrevet i brevet. Klare målsettinger må utformes for virksomheten i forhold til de nevnte utfordringer, med regelmessige rapporteringer for å vurdere fremdriften.

Kirkemøtets brev til menigheter i Den norske kirke:

KIRKEMØTET HILSER ALLE MENIGHETER OG RÅD I DEN NORSKE KIRKE OG ALLE MENNESKER AV GOD VILJE!

INNGANGSSALME

Stjernene lyser fremdeles i mørket,
solen gjør natten til morgen og dag,
stjerner og sol senker lysende drømmer
over vår sårede, blødende jord.

Ennå er håpet en levende flamme,
lyset er tent i den mørkeste natt,
ennå kan sårene leges og heles,
vi kan forsones med jorden, vår mor.

Drømmen og håpet skal bo i vårt hjerte!
Se nå er skapelsens åttende dag!
Vi skal erkjenne i gledesfylt undring:
Alt som er skapt er vår søster og bror.

Vi skal få tro på en fremtid på jorden;
avmakt må vike og dag følge natt,
se våre søsken i skapningens mangfold
venter på handling fra hjerter som tror.

Skapningens sukk skal forvandles til lovsang,
sangen skal fylle vår jordiske dag;
alt vil vi bære i bønn til vår skaper,
vi som er barn av hans rike på jord. 1)

INNGANGSORD

Nåde være med dere og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

"Verden har nok til alles behov, men ikke til alles grådighet" (Mahatma Gandhi). I forhold til dagens virkelighet er dette et treffende ord, som fortsatt vil kunne lede oss i de endringene i livsstil vi må foreta. Endringer som vil kreve noe av oss alle. Mange har allerede begynt. Mange har levd et liv i "Guds frykt med nøysomhet", mange har ved sitt levesett og sine innspill - også til dette kirkemøte - vist at det går an å leve anderledes enn forbrukersamfunnet oppdrar oss til.

SYNDSBEKJENNELSE OG KYRIE

Herre, vi bruker mer enn det som er vårt.
Derfor lider din skapning og ditt skaperverk.
Vi forbruker jordens ressurser på bekostning av de fattige og undertrykte.

Vi er fanget som forbrukere.
Vi bekjenner at vi ikke vil ut av vårt fangenskap.

Vi søker trygghet ved å eie,
og døyver uro ved å kjøpe.
Vi gir ting for tid.
Vi bekjenner at vi elsker erstatningene.

Vi stjeler fra våre barn og dem som kommer etter.
Vi vet at livet på jorden er truet,
men denne kunnskapen lammer oss.
Vi bekjenner at passiviteten passer oss
og at vi ikke vil ut av den.

Vi ser samfunn i oppløsning.
Vi ser fattigdom og urett som går på livet løs.
Vi ser fellesskapsverdier som undergraves.
Vi ser menneskeverdet bli krenket.
Vi ser forbrukerkulturen gripe dypt inn i våre liv.
Vi bekjenner at vi lukker våre hjerter til for det vi ser.

Vi bekjenner at vi ofte vet - men
vi vil ikke.
Vi vil ikke forplikte oss,
derfor mister vår forkynnelse troverdighet.
Vi vil ikke bære vår del av forandringen,
derfor bærer andre håpløsheten.
Vi vil ikke betale omkostningene ved å bryte opp,
derfor brytes andre ned.
Vi hoper opp enighet, men vi handler ikke.
Vi hyller kjærlighetsidealene, men vi følger dem ikke.
Herre, vi bekjenner at vi finner behag i å bekjenne,
uten å bryte opp fra vår synd.

"Fra dypet roper jeg til deg, Herre.
Herre, hør min røst!"
Salme 130,1

KYRIE ELEISON - HERRE, FORBARM DEG!

GLORIA

Herre, hellige Gud, når alle våre tanker om vår egen storhet er falt i grus, hva annet kan vi gjøre enn å gi deg all ære.

Når troen på vår verdensdels overlegenhet viskes ut, hva annet kan vi gjøre enn å lovprise deg som himmelens konge.

Når velstand ikke gir oss trygghet og vår overflod ikke verner våre hjem på jorden, hva annet kan vi gjøre enn å hylle deg for din store herlighet, du allmektige Fader. 2)

TEKSTLESNING

I Salme 24,1:

Jorden og det som fyller den,
verden og de som bor i den,
alt hører Herren til.

II Matt 6, 19-33

Skatter på jorden

Dere skal ikke samle skatter på jorden, hvor møll og mark ødelegger, og hvor tyver bryter inn og stjeler. Men dere skal samle skatter i himmelen, der hverken møll eller mark ødelegger og tyver ikke bryter inn og stjeler. For hvor din skatt er, der vil også ditt hjerte være.

Det syke øye

Det er øyet som gir legemet lys. Er ditt øye friskt, blir hele ditt legeme lyst. Men er ditt øye sykt, blir hele legemet mørkt. Om nå lyset i deg er mørke, hvor dypt blir da ikke mørket!

Gud og Mammon

Ingen kan tjene to herrer. Han vil hate den ene og elske den andre, eller holde seg til den ene og forakte den andre. Dere kan ikke tjene både Gud og Mammon.

Guds omsorg

Derfor sier jeg dere: Vær ikke bekymret for mat og drikke som dere må ha for å leve, og heller ikke for klærne som kroppen trenger. Er ikke livet mer enn maten og kroppen mer enn klærne? Se på fuglene under himmelen! De sår ikke, de høster ikke og samler ikke i hus, men den Far dere har i himmelen, gir dem føde likevel. Er ikke dere mer verd enn de? Hvem av dere kan vel med all sin bekymring legge en eneste alen til sin livslengde? Og hvorfor er dere bekymret for klærne? Se på liljene på marken, hvordan de vokser! De arbeider ikke og spinner ikke, men jeg sier dere: Selv ikke Salomo i all sin prakt var kledd som en av dem. Når Gud kler gresset på marken så fint, det som står der i dag og kastes i ovnen i morgen, hvor mye mer skal han ikke da kle dere? Så lite tro dere har! Vær altså ikke bekymret og si: Hva skal vi spise? eller: Hva skal vi kle oss med? Alt dette er hedningene opptatt av; men den Far dere har i himmelen, vet at dere trenger alt dette.

Søk først Guds rike

Søk først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt det andre i tillegg.

FORSAKELSE OG TROSBEKJENNELSE

Vi forsaker djevelen
og alle hans gjerninger i oss
og hans umettelige vesen.

Vi tror på Gud, den allmektige Skaper, som eier hele jorden og alt som fyller den.

Vi tror på Jesus Kristus som ga sitt liv for å frelse oss og som derved setter oss i stand til å tjene andre.

Vi tror på Den Hellige Ånd som trøster oss, veileder oss og gir oss kraft til å gjøre de rette valg.

FORBØNN

Evige Gud, vi takker og lovpriser deg, Herre over himmel og jord. Vi ber for den verden som du har skapt.

Hjelp oss alle til å ta vare på ditt skaperverk, så vi verner om menneskets verd og forvalter naturens gaver til beste for hverandre.

Hjelp oss å dele jordens rikdommer rett og forvalte dem til din ære og til gagn for kommende slekter. Før verdens fattige folk ut av nød og fornedrelse og gi de undertrykte frihet.

Det ber vi deg om, vår Gud og Far. 3)

VELSIGNELSE

Herren Jesus sa: "Det er en større lykke å gi enn å få."

Apg 20,35 b

UTSENDELSE

FRAM MOT ÅR 2000: " 3 x 3 slag" for OPPBRUDD, HANDLING OG HÅP

Fram mot 2000 års-markeringen for Jesu fødsel vil Den norske kirke søke å vekke en oppbrudds-, handlings- og håpsdimensjon:

- Vi ønsker som kirke å gå sammen med alle mennesker og organisasjoner av god vilje for å bygge brede allianser lokalt, nasjonalt og globalt, som kan utløse personlig forpliktelse og politisk handling for redusert forbruk og økt rettferdighet. Lokalmenighetenes deltakelse i lokalt miljøvernarbeid bør ses i sammenheng med innføring av Lokal Agenda 21, hvor samarbeid er en forutsetning for å lykkes. Vi oppfordrer derfor menighetene til å gå inn i et slikt samarbeid. 4)

- Vi vil bruke alle anledninger (bl.a. Kirkedager og Kirkemøte) til å fremme bevisstheten og ved konkrete tiltak inspirere til handling.

- Vi vil føre regnskap med hva som er gjort på alle nivåer for å nå nærmere oppsatte mål for hver av de ni utfordringene.

Vi må uttrykke en stor takk til vår Herre og skaper for at våre liv er sikret materielt, men samtidig ser Kirkemøtet at vi må gå foran og arbeide aktivt for oppbrudd og endringer, for å virkeliggjøre Guds vilje med skapningen og skaperverket. Bibelen lærer oss dessuten at Gud tar de undertryktes parti. Som kirke i ett av verdens rikeste land med store naturrikdommer har Den norske kirke som et fellesskap av troende store muligheter og stort ansvar i spørsmål som angår forbruk og rettferd. Vi uttrykker stor glede og takknemlighet for den forskning som har formidlet oss kunnskap om sammenhengen mellom forbruk og rettferd, og naturens tåleevne. Det er viktig at vi stadig fornyer denne kunnskapen.

Kirkemøte-utsendingene søker selv en personlig omvendelse i forhold til forbrukerkulturen, og er villige til å redusere sitt forbruk som et ledd i en ny fordeling av goder og byrder i verden.

*** Fondsforvaltning**

Vi vil sterkt oppfordre til en alternativ plassering av kirkelig kapital i den økumeniske utviklingsbanken EDCS, etablert av Kirkenes Verdensråd. Det må i forbindelse med omorganiseringen av Opplysningsvesenets fond arbeides aktivt for å sikre at en betydelig andel av de kirkelige fondsmidler kan plasseres i denne eller liknende banker til utviklingsfremmende tiltak. En slik plassering av kirkelig kapital skal i hovedsak komme våre søsterkirker til gode. 5)

*** Merkeordning for rettferdige varer**

En rekke av de varene vi kjøper i dagligvarebutikkene, er produsert under sterkt kritikkverdige økologiske og sosiale forhold. Også kirkekaffen er produsert under vilkår som ikke skaper sosial utvikling for kaffebonden. Konkurransen for å presse prisen ned og overleve på det globale markedet, fører til at menneskerettigheter, arbeidsmiljø og naturgrunnlag ofres. Bevisste valg vil presse fram endringer. Vårt økonomiske system er summen av de valg vi gjør som forbrukere. Den norske kirke må arbeide for at det blir innført en merkeordning for rettferdige varer i Norge, slik at disse blir

tilgjengelige i alle dagligvarebutikker. 6) Under kirkelige arrangementer bør slike varer brukes. Det er også viktig at rettfærdige varer tas inn i husholdningen.

*** Ressursbevissthet**

Det må arbeides aktivt og målrettet for økt bevissthet rundt miljøvennlig kontordrift, transport og energiøkonomisering ved ulike typer kirkelige arrangementer. Vi kan ikke snakke om oppbrudd og små skritt uten at vi begynner med oss selv i arbeid og fritid. Både den enkelte og menigheten kan få stor hjelp av bøkene "Grønn Kirkebok" 7), "Grønt kontor" og "Naturlig Vis", de to siste utgitt av Miljøhjemmevernet, et nettverk hvor Den norske kirke er med. 8) Vi er i en situasjon hvor vi kan velge, og dette gir oss samtidig stort ansvar; vi oppfordrer alle til å være seg sitt ansvar bevisst.

*** Bruk av tid og penger**

Aktiv givertjeneste må løftes fram og gis anerkjennelse i større grad enn i dag. Vi kan gi av vår tid, av våre tjenester og av våre penger. I møte med ett av vår tids største problemer, ensomhet, vil den tiden vi er villige til å sette av for andre, være avgjørende. Samtidig vil vi utfordre enkeltmennesket til å overveie å gi tiende. Dette er ikke uttrykk for en lovisk kristendom, men kan tvert om virke frigjørende. Gud elsker en glad giver. Rikdom kan føre oss bort fra kjernen i Bibelens budskap.

Andelen av offergaver som går til menighetens egen virksomhet har økt de siste fire årene, på bekostning av bidrag utad til diakonale formål, misjon og nødhjelp. Menighetsrådene bør overveie om dette er en rettfærdig forvaltning. 9)

Reklame og mediemakt er med på å holde oppe en higen etter materielle goder, som skaper og fremmer behov som aldri kan tilfredsstilles. Et konkret uttrykk for at konsumkulturen griper om seg, finner vi i innføringen av søndagsåpne butikker, som kan gjøre det enda vanskeligere å søke stillhet, fellesskap, ettertanke og gudstjenestefeiring. Vil vil rette en sterk oppfordring til norske myndigheter om ikke å gi generell adgang til å holde søndagsåpne butikker.

*** Menneskesynet i forbrukerkulturen**

Forbrukerkulturen gir mennesket verdi ut fra sin økonomiske betydning som produsent og konsument. Slik økonomien fungerer, blir det mange som faller utenfor, og forbrukerkulturen er derfor fellesskapsfiendtlig. Vi ser en illevarslende utvikling i at menneskeverdet - gitt oss fordi vi alle er skapt i Guds bilde - er truet. Vi vil uttrykke bekymring over inngrep i menneskelige arvestoffer begrunnet i rene nyttevurderinger. Ønsket om "perfekte" barn som begrunnelse for genmanipulering er ikke etisk holdbart. Respekten for menneskeverdet og respekten for livet er også sterkt truet av dagens abort-praksis og høye antall aborter i vårt land. I denne sammenheng må det også gå ut en sterk oppfordring til menighetene om å støtte de kvinner som velger å bære fram sine barn. 10)

*** Urbefolkninger**

Nasjonalstater i alle verdensdeler øver vold mot urfolks rettigheter ved å frarøve dem råderett over livsrområder og naturrikdommer. Multinasjonale selskapers virksomhet undergraver naturgrunnlaget for urbefolkningers tradisjonelle næringer; dermed undergraves livsgrunnlaget, kulturen og identiteten. Norske myndigheter må være pådrivere for en politikk som gjør slutt på denne utbyttingen.

Evangeliet er et budskap om frigjøring og frelse for alle. Forkynnelsen av dette budskapet må skje i dyp respekt for urbefolkningers spiritualitet. Deres virkelighetsoppfatning er en ressurs som må brukes for å gi oss en dypere forståelse av skapelsesteologien, og en etisk begrunnelse for forvalteransvaret. 11)

*** Gjeldssanering for de fattigste land**

Det jerngrepet som fattige og gjeldstyngede land holdes i, fører til menneskelig lidelse og fornedrelse. Mennesker ofres som en konsekvens av de utbyttingsmekanismene som eksisterer innenfor den globale arbeidsdeling og det globale handels-mønster. Gjeldssanering må forhandles fram raskere enn hva de eksisterende forslag legger opp til. Midlene til en slik sletting av gjeld må hentes fra både de rikeste land og fra Verdensbanken. Det må arbeides aktivt, også fra norsk side, for at år 2000 virkelig kan bli et rettfærdig- og jubelår, med en total ettergivelse av gjelden til de fattigste landene. Norge må her være en pådriver i internasjonale gjeldsforhandlinger, og selv gå foran som et eksempel. 12)

*** Klima**

Norge har gjennom sin oljeutvinning, samferdselspolitikk og reduksjon i forskning på alternative energikilder, sviktet sitt globale ansvar. Norske myndigheter må arbeide aktivt for å nå målet om en

stabilisering av norske utslipp av drivhus-gasser på et 1989-nivå innen år 2000, slik myndighetene har forpliktet seg på. Vi kan ikke vente på de andre statene. De rike landenes kortsiktige og egoistiske politikk, hvor det registreres en økning i utslippet av drivhusgasser, begrenser utviklingslandenes muligheter til å planlegge en utvikling på egne premisser: Enkelte stater kan forsvinne fordi havet stiger. Andre må begrense sin økonomiske virksomhet fordi naturens tåleevne for våre utslipp er i ferd med å bli sprengt. 13)

* Grønn skatt

Vårt eksisterende skattesystem er utformet i en tid da det var arbeid til alle og hvor miljøskadelig forbruk og produksjon ikke var aktuelle temaer. I dag gjelder helt andre utfordringer. Svaret på disse utfordringene må bl.a. ligge i en vridning av beskatningen fra arbeidskraft til aktiviteter som innebærer økt bruk av ressurser og økt forurensning. Enkelt sagt blir utfallet at det vi har for lite av, nemlig arbeidsplasser, blir billigere, mens det vi har for mye av, nemlig forurensning, blir dyrere. Dette vil dermed ha betydelige miljøgevinster, blant annet ved å få oss til å tenke mer bevisst som forbrukere. 14)

UTGANGSORD

Gå i fred! Tjen livets Gud med glede!

Fotnoter:

1. Svein Ellingsen.
2. Gloria. Fra utredningen "Forbrukersamfunnet som etisk utfordring", 1992.
3. Utdrag fra Forbønn II og III, Gudstjenestebok for Den norske kirke, del I.
4. Lokal Agenda 21 er en oppfølging av Verdens Miljøkonferanse i Rio i 1992, og innebærer en samordning av miljøtiltak på lokalt og regionalt nivå.
5. I forbindelse med ny lov for Opplysningsvesenets fond fra 1. januar 1997, må Kirkerådet følge denne prosessen, for å sikre Kirkemøtets anbefalinger.
6. Det arbeides nå aktivt med å kartlegge interessen for - og drive aktiv markedsføring av - rettferdige varer i Norge (kaffe, te, kakao og etter hvert flere varer). Kirkerådet må snarest gis muligheter til å delta i oppstart av en slik merkevareordning etter mønster fra andre europeiske land. Kirkens Nødhjelps ungdomsbevegelse "Changemaker" er blant dem som søker å fremme bruk av rettferdige varer.
7. "Grønn Kirkebok" er en ressursbok utgitt av Kirkens U-Indsinformasjon som kan fungere som inspirasjon for menigheter som ønsker å arbeide med "grønne" gudstjenester og "grønt" menighetsliv.
8. I drift av alle kirkelige kontorer må denne bevisstheten inn, og under Kirkedagene 1997 ("Her er det folk som søker Herrens ansikt") i Trondheim, må pilegrimsmotivet også knyttes til oppbruddstanken.
9. Den økumeniske bevegelsen "Korsvei" er blant dem som har utfordret andre kristne i Norge til å ransake sin bruk av tid og penger.
10. Kirkemøtets handlingsplan "Vern om fosteret - vern om livet" må i denne sammenhengen klart framheves og arbeidet med denne må gis økt prioritet.
11. Samisk Kirkeråd må øke engasjementet for å formidle urbefolkningers spiritualitet og rop om rettferdighet.
12. Mellomkirkelig Råd er tilsluttet Aksjon Slett U-LandsGjelda (SLUG) som arbeider aktivt for å påvirke norsk gjeldspolitik; SLUG er også med i nordiske, europeiske og globale nettverk med samme mål, med kirkelige organer sentralt plassert.
13. Klimaalliansen er et nettverk som arbeider overfor norske myndigheter, og har i særlig grad fokusert på utbyggingen av norske gasskraftverk, som vil øke de norske utslippene med ytterligere fem prosent. Også Kirkenes Verdensråd arbeider aktivt for å endre de vestlige lands klimapolitikk.
14. Kirkemøtet viser til den såkalte "Grønne Skattekommissjon". Kirkemøtet ber den nye regjeringen starte arbeidet for en reform av skattesystemet, slik at grønne skatter kan innføres uten ytterligere utsettelse.
